

Protestan Geleneginde
Otorite Anlayışı
Kuveykirlar Örneği

Dr. Mustafa ÖZBAŞ

FCR YAYIN LTD.

Genel Yayın No. | General Publication Number: 2031

FCR Sertifika No. | Certificate Number: 46550

ISBN: 0000 0004 4657 1968

ROR ID: ror.org/00zznvq98

Alt Marka | Imprint: Eskiye

Yayın No | Publication Number: 451

Kitap Adı : Protestan Geleneğinde Otorite Anlayışı

Alt Başlık : Kuveykrlar Örneği

Book Title : Theologians of the Digital Age

Subtitle : Critical Thinking and Social Media Use

ISBN : 978-625-8596-66-3

DOI : doi.org/10.70458/fcr.9786258596663

Yazar | Author: Mustafa Özbaş | orcid.org/0000-0001-8428-1193

Kurum | Institution: Balıkesir Üniversitesi

ROR ID: ror.org/02tv7db43

Yayın Türü | Publication Type: Kitap | Book – Monograph

Yayın Dili | Language: Türkçe | Turkish

Ebat | Dimensions: 13,5 x 21 cm

Baskı Sayısı | Edition: 1

Sayfa Sayısı | Pages: 340 (xx+320)

Yayın Tarihi | Publication Date: Ekim | October 2026

Yayın Yeri | Place of Publication: Ankara, Türkiye

Mizanpaj ve Kapak | Layout and Cover Design: FCR

Baskı ve Cilt | Printing and Binding: NY MATBAACILIK (Sertifika no: 50732)

Konu Kategorisi | Subject Categories

BIC: HRCC97 - Kuveykrlar (Dostlar Cemiyeti) | Quakers (Religious Society of Friends)

BISAC: REL088000 - Din / Hristiyanlık | Kuveykrlık | Religion / Christianity / Quaker

THEMA: QRMB37 - Kuveykrlar (Dostlar Cemiyeti) | Quakers (Religious Society of Friends)

LC Classification: BX7731 - Dostlar Cemiyeti (Kuveykrlar) – Doktrinler | Society of Friends – Doctrines

DEWEY: 289.6 - Dostlar Cemiyeti (Kuveykrlar) | Society of Friends (Quakers)

WoS Category: Din | Religion

WoS Citation Topics Meso: 6.256 - Din | Religion

WoS Citation Topics Micro: 6.256.2325 - Din Araştırmaları | Religious Studies

Scopus Subject Areas: 1212 - Din Araştırmaları | Religious Studies

Atıf Bilgisi | Cite as: Özbaş, Mustafa. *Protestan Geleneğinde Otorite Anlayışı: Kuveykrlar Örneği*. FCR Yayın Ltd.-Eskiye, 2026.

© Tüm hakları saklıdır | All rights reserved: FCR YAYIN LTD.

Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1 06050
Altındağ-Ankara/TÜRKİYE • Tel: +90 (312) 310 08 60
www.fcr.com.tr • fcr@fcr.com.tr

Protestan Geleneginde
Otorite Anlayışı
Kuveykirlar Örneği

Dr. Mustafa ÖZBAŞ

Ankara 2026

Yazar Hakkında

Mustafa ÖZBAŞ

Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden mezun oldu. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalında yüksek lisansını, *Yahudilikte Yiyecek ve İçecek Yasakları* başlıklı teziyle tamamladı. Doktora eğitimini Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalında tamamladı. Doktora çalışmasında Protestan geleneğinde otorite anlayışını Kuveykırlar (Dostlar Cemiyeti) örneği üzerinden inceleyerek özellikle dinî otoritenin kurumsal, metinsel ve bireysel boyutları ile Kuveykırların İçsel Işık anlayışı üzerinde yoğunlaştı.

Türkiye ve İngiltere’de çeşitli eğitim kurumlarında öğretmenlik yapan Özbaş, hâlen Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü Genel Sosyoloji ve Metodoloji Anabilim Dalında görev yapmaktadır. Akademik çalışma alanları arasında din sosyolojisi, dinler tarihi, din antropolojisi, karşılaştırmalı dinler, değerler sosyolojisi ve karşılaştırmalı kutsal metin araştırmaları bulunmaktadır. Din, toplum, değerler ve düşünce tarihi üzerine araştırma ve yayın çalışmalarını sürdürmektedir.

About the Author

Mustafa ÖZBAŞ

Mustafa Özbaş, PhD, graduated from the Faculty of Theology at Marmara University. He received his master's degree from the Department of Philosophy and Religious Studies at Marmara University's Institute of Social Sciences with a thesis entitled *Food and Drink Prohibitions in Judaism*. He completed his doctoral studies in Philosophy and Religious Studies at Sakarya University. His doctoral research examined authority within the Protestant tradition through the case of the Quakers (Religious Society of Friends), with particular emphasis on the institutional, textual, and individual dimensions of religious authority and the Quaker doctrine of the Inner Light.

Having taught at various educational institutions in Türkiye and the United Kingdom, Özbaş is currently affiliated with the Department of Sociology, Division of General Sociology and Methodology, at Balıkesir University. His academic interests include the sociology of religion, history of religions, anthropology of religion, comparative religion, sociology of values, and comparative studies of sacred texts. He continues his research and publication activities on religion, society, values, and intellectual history.

Kitap Hakkında

Protestan Geleneğinde Otorite Anlayışı

-Kuveykırlar Örneği-

Bu kitap, Protestan geleneğinde otorite anlayışını, XVII. yüzyıl İngiltere'sinde ortaya çıkan ve erken modern Hristiyanlık içerisinde dinî otoriteye yönelik en radikal yaklaşımlardan birini geliştiren Kuveykırlar (Dostlar Cemiyeti) örneği üzerinden incelemektedir. Çalışma, otorite ile iktidar arasındaki kavramsal ayırmadan hareketle otoriteyi yalnızca zorlama veya kurumsal tahakküm biçiminde değil; meşruiyet, rıza, kabul ve içselleştirmeye dayanan çok boyutlu bir olgu olarak ele almaktadır.

Analizin merkezinde, özellikle ruhban hiyerarşisi, kurumsal aracılık ve ayrıcalıklı yorum yetkisi gibi geleneksel kilise otoritesi biçimlerinin köklü biçimde yeniden değerlendirilmesine imkân veren Kuveykırların **İçsel Işık** öğretisi yer almaktadır. Kuveykırlık, bireyin Tanrı ile doğrudan ilişki kurabilme imkânını vurgulayarak dinî otoritenin ağırlık merkezini kişisel deneyime ve devam eden ilahî rehberliğe doğru kaydırmış; ancak kolektif disiplin ve karar alma biçimlerini bütünüyle ortadan kaldırmamıştır. Böylece otorite, bireysel vicdan ile topluluğun ortak ayırt etme ve değerlendirme süreçleri arasında yeniden kurulan ilişkisel bir yapıya dönüşmüştür.

Kitap ayrıca bu otorite anlayışının aile hayatı, toplumsal cinsiyet ilişkileri, siyasal otorite, sivil itaatsizlik, pasifizm ve toplumsal katılım alanlarındaki yansımalarını incelemektedir. Kuveykırların manevi eşitlik anlayışının kadınların dinî hayata katılımından aile ilişkilerine, barış tanıklığından etik temelli kamusal faaliyete kadar uzanan özgün yaklaşımların gelişimine nasıl katkıda bulunduğu ortaya konulmaktadır. Sonuç olarak Kuveykır örneği, otoritenin zorunlu olarak hiyerarşik veya zorlayıcı olmak durumunda olmadığını; vicdan, ahlâkî sorumluluk, katılım ve ortak kabul temelinde de inşa edilebileceğini göstermekte ve din, otorite ve bireysel özgürlük arasındaki süreklilik gösteren ilişkiye özgün bir perspektif sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Otorite; Dinî Otorite; Protestanlık; Kuveykırlık; İçsel Işık; Vicdan; Meşruiyet; Din ve Toplum

About the Book

Authority in the Protestant Tradition -The Case of the Quakers-

This book examines the concept of authority within the Protestant tradition through the distinctive case of the Quakers (Religious Society of Friends), a movement that emerged in seventeenth-century England and developed one of the most radical approaches to religious authority in early modern Christianity. Drawing on the conceptual distinction between authority and power, the study approaches authority not merely as coercion or institutional domination, but as a multidimensional phenomenon grounded in legitimacy, consent, recognition, and internalization.

At the center of the analysis is the Quaker doctrine of the Inner Light, through which conventional forms of ecclesiastical authority—particularly clerical hierarchy, institutional mediation, and exclusive interpretive authority—were fundamentally reconsidered. By emphasizing the possibility of a direct relationship between the individual and God, Quakerism relocated religious authority toward personal experience and continuing divine guidance without simply eliminating collective forms of discipline and decision-making. Authority thus emerged as a relational structure negotiated between individual conscience and communal discernment.

The book further explores the implications of this understanding for family life, gender relations, political authority, civil disobedience, pacifism, and social engagement. It demonstrates how Quaker commitments to spiritual equality contributed to distinctive approaches to women's religious participation, family relations, peace testimony, and ethical public action.

Ultimately, the Quaker case suggests that authority need not be inherently hierarchical or coercive. It may also be constituted through conscience, moral responsibility, participation, and shared recognition, offering a distinctive perspective on the continuing relationship between religion, authority, and individual freedom.

Keywords: Authority; Religious Authority; Protestantism; Quakerism; Inner Light; Conscience; Legitimacy; Religion and Society

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	xiii
KISALTMALAR	xvii
TABLO LİSTESİ	xix
RESİM LİSTESİ	xix
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

OTORİTENİN KAVRAMSAL ve KURAMSAL BOYUTLARI	29
1.1. Otorite ve İktidar	33
1.2. Otorite ve İktidara İlişkin Kuramsal Yaklaşımlar	36
1.2.1. Toplumsal Sözleşme Kuramlarında Otorite ve İktidar	36
1.2.2. Anarşizm, Otorite ve İktidar	39
1.2.3. Liberalizm, Otorite ve İktidar	43
1.2.4. Marksist Yaklaşımlar Açısından Otorite ve İktidar	46
1.2.5. Feminist Yaklaşımlar Açısından Otorite ve İktidar	49
1.2.6. Sosyolojik Yaklaşımlar Açısından Otorite ve İktidar	53
1.3. Değerlendirme	57

İKİNCİ BÖLÜM

DİNÎ OTORİTE: KAVRAMSAL ve KURAMSAL ÇERÇEVE	63
2.1. Dinî Otoritenin Tanımı ve Kapsamı	63
2.2. Dinî Otoriteye Yönelimin Tarihsel ve Toplumsal Temelleri	65
2.3. Dinlerde Dinî Otoritenin Temel Düzeyleri	67
2.4. Dinî Otoritenin Tipolojileri: Weber, Wach ve Smart Yaklaşımları	69
2.5. Dinî Otoritenin Türleri ve İşleyiş Boyutları	71
2.6. Dinler Tarihi Perspektifinden Dinî Otoritenin Evrensel Gelişimi	75
2.7. İbrahîmî Dinlerde Dinî Otoriteye Giriş	78
2.7.1. Yahudilikte Dinî Otorite	79
2.8. Dinî Otoritenin Ontolojik Temeli: Ruhanî Otorite	81
2.9. Değerlendirme	86

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KUVEYKIRLARIN DİNİ OTORİTEYE BAKIŞI	93
3.1. Dinî Otorite Probleminin Teorik ve Tarihsel Çerçevesi	93
3.2. Hristiyanlıkta Dinî Otoritenin Tarihsel Dönüşümü	95
3.3. Protestan Gelenekte Dinî Otoritenin Yeniden Yapılanması	97
3.4. Kuveykırılıkta Dinî Otoritenin Yeniden Tanımlanması	102
3.4.1. Karizmatik Otoritenin Yataylaşması (George Fox)	106
3.4.2. Mistik Otorite: İçsel Işık ve Doğrudan Vahiy	108
3.4.3. Kitâb-ı Mukaddes ve Deneyim: Bir Otorite Hiyerarşisi	111
3.4.3.1. Kutsal Metnin Konumu	111
3.4.3.2. Deneyim-Metin Gerilimi ve Ayrışmalar	112
3.4.4. Dinî Otorite ve Hristiyan Kimlik Sorunu	121
3.5. Değerlendirme	125

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

AİLEDE OTORİTE	129
4.1. Kurumsal Hristiyanlıkta Cinsiyet Eşitsizliğine Kuveykır Reaksiyonu	130
4.2. İçsel Işık ve Manevi Hizmette Cinsiyet Eşitliği	136
4.3. Kuveykır Kadın Vaizliği	139
4.4. Kuveykır Toplantılarına Kadın Katılımı	144
4.5. Kuveykır Kadınların Sosyal Sorumluluk Girişimleri	146
4.6. Kuveykır Kadını ve Feminizm	147
4.7. Kuveykır Ailede Çocuğun Yeri	149
4.8. Orta Çağ'da Çocukluk	150
4.9. Kuveykır Ev Yaşamı ve Çocuğun Ailedeki Merkezi Yeri	153
4.10. Değerlendirme	159

BEŞİNCİ BÖLÜM

SİYASİ ve SOSYAL HAYATA KATILIM VE OTORİTE	165
5.1. Siyasi Otorite, Meşruiyet, Siyasi ve Sivil Katılım	166
5.2. Kuveykırkların Siyasi Otoriteyle İlişkileri	169
5.2.1. Erken Dönem İngiltere Deneyimleri	171
5.2.2. Amerikan Deneyimi / Kutsal Deneyim	176
5.2.3. 20. ve 21. Yüzyılda Kuveykır Siyasi/Sivil Söylem ve Pratikleri	182
5.3. Temel Tanıklıklar	184

5.3.1. Dürüstlük ve Sadelik Tanıklığı	185
5.3.2. Eşitlik Tanıklığı	186
5.3.2.1. Cinsiyette Eşitlik Tanıklığı	187
5.3.3. Barış Tanıklığı ve Savaş Karşıtlığı Söylemi	190
5.4. Sivil Katılım, Sosyal Hizmetler ve Gönüllülük	195
5.5. Grup-içi Otorite ve Liderlik Anlayışı	201
5.6. Değerlendirme	205
SONUÇ	213
KAYNAKÇA	223
EKLER	237
EK-1: Kuveykirlara Özgü Açıklayıcı Kavramlar Sözlüğü	237
EK-2: Kuveykırılığın Doğuş Yıllarındaki Bazı Dini Hareketler ve Yasalar	279
EK-3 Kuveykırılıkla İlgili Zaman Çizelgesi (1534 - 2002)	287
EK-4: Kuveykırılık Üzerine Söyleşi	294
DİZİN	315

ÖN SÖZ

İnsanlık tarihi, düşünsel derinlikleri ve toplumsal etkileri bakımından kalıcı izler bırakan birey ve toplulukların katkılarıyla şekillenmiştir. Kuveykırılar, bu bağlamda yalnızca dinî bir hareket olarak değil; otorite, hakikat ve insanın ahlaki sorumluluğu üzerine geliştirdikleri özgün yaklaşımlarla dikkat çeken istisnai bir topluluk olarak öne çıkmaktadır. Yaklaşık dört yüzyıllık geçmişe sahip olan bu gelenek, modern dünyada dinî, toplumsal ve siyasi alanlarda alternatif düşünme biçimlerinin mümkün olduğunu gösteren önemli bir örnek sunmaktadır. Bu çalışma, söz konusu özgünlüğü anlamaya yönelik uzun soluklu bir entelektüel arayışın ürünüdür.

Kuveykırılık, Katolik Hristiyanlığa karşı gelişen Protestan reform hareketinin eleştirel bir devamı olarak ortaya çıkmış; kurumsallaşma ve kısmi donuklaşma eğilimlerini aşmayı hedefleyen bir “reform içinde reform” niteliği taşımıştır. Aynı zamanda erken dönem Hristiyanlığın, özellikle Hz. İsa ve havariler döneminin özüne dönüş arayışını temsil etmektedir. Hareket, tarihsel sürekliliğini büyük ölçüde kendi içsel tutarlılığına ve deneyim temelli din anlayışına borçludur. Protestanlık doğrudan bir Aydınlanma hareketi olarak doğmamış olsa da İngiliz Püritenliği zemininde gelişen Kuveykır geleneği, Batı düşüncesi üzerinde dolaylı fakat dikkat çekici bir etki üretmiştir. Voltaire (ö. 1778), Spinoza (ö. 1677), Thomas Paine (ö. 1809) ve Benjamin Franklin (ö. 1790) gibi düşünürlerin yanı sıra Tolstoy (ö. 1910) ve Gandhi (ö. 1948) gibi figürlerin düşünce dünyasında da bu etkinin izleri görülmektedir. Bu çalışma bağlamındaki temel motivasyonlardan biri de özellikle Tolstoy ve Gandhi üzerinden şekillenen bu etki hattını anlamaya yönelik ilgidir.

Kuveykır kökenli veya öğretilerinden derinlemesine etkilenmiş isimler arasında iktisatçı David Ricardo (ö. 1823), antropolog Edward B. Tylor (ö. 1917), şarkiyatçı tarihçi Marshall G. S. Hodgson (ö. 1968), filozof Bertrand Russell (ö. 1970), psikiyatrist M. Scott Peck (ö. 2005) ile öykü yazarları Anna Sewell (ö. 1878), Vir-

ginia Woolf (ö. 1941), Walt Whitman (ö. 1892), Charles Dickens (ö. 1870) ve Mark Twain (ö. 1910) yer alır. Bunlar, Kuveykır öğretilerini eserlerinde ve kişiliklerinde yansıtmışlardır. Ayrıca, 31. ABD Başkanı Herbert Hoover (ö. 1964) ve 37. Başkan Richard Nixon (ö. 1994) da Kuveykır kökenlidir. Amerikan transandantalizminin öncüleri Henry David Thoreau (ö. 1862) ve Ralph Waldo Emerson'un (ö. 1882) eserlerinde Kuveykır öğretileri açıkça izlenebilir. Ülkemizde ise şair ve yazar İsmet Özel'in (ö. —) Thoreau ve Emerson aracılığıyla bu öğretilerle tanışık olduğu bilinmektedir.

Sayısı az ancak nitelik bakımından etkili olan bu topluluk, yalnızca dış dünyayı etkilemekle kalmamış, dışarıdan da etkilenmiştir. Endülüslü bilgin ve filozof İbn Tufeyl'in (ö. 1186) *Hayy bin Yakzân* adlı felsefi öyküsü, Kuveykır teolojisinin İçsel Işık doktrinini şekillendirmede önemli rol oynamıştır. Seyyid Hüseyin Nasr'ın *Üç Müslüman Bilge* adlı eserinde belirttiği gibi, Şihâbüddin Sühreverdî'nin (ö. 1191) akıl ve sezgiye dayalı Aydınlanma Felsefesi (*Hikmet-i İshrâk*), Orta Çağ'da Latinceye çevrilme imkânı bulamamıştır; eğer çevrilmiş olsaydı, Kuveykırların bundan çok daha geniş çaplı faydalanacağı açıktır.

Bu doktora çalışma, dinler tarihi, din sosyolojisi ve siyaset teorisi kesişiminde otorite olgusunu Kuveykır geleneği üzerinden çok boyutlu bir çözümlemeye tâbi tutmaktadır. Kuveykırlar, Hristiyanlık tarihi içerisinde kurumsallaşmış dinî otorite biçimlerine yönelttikleri eleştiriler, hiyerarşi karşıtı örgütlenme modelleri ve "İçsel Işık" öğretisiyle dikkat çeken bir topluluktur; otoritenin yalnızca yukarıdan aşağıya egemenlik ilişkisi olmadığını, bireysel vicdan, kolektif deneyim ve etik sorumluluk temelinde yeniden inşa edilebileceğini gösteren özgün bir örnek sunar.

Çalışmanın temel amacı, Kuveykırların dinî, ailevi, toplumsal ve siyasal alanlardaki otorite anlayışını bütüncül bir perspektifle incelemek; bu anlayışın klasik otorite teorileriyle örtüşme ve ayrışma noktalarını ortaya koymaktır. Otorite, soyut bir normatif ilke veya kurumsal bir düzenek olmaktan çıkarılarak, tarihsel süreçler, toplumsal pratikler ve gündelik deneyimler içinde sürekli yeniden üretilen dinamik bir yapı olarak ele alınmıştır.

Kuramsal düzeyde çalışma, otorite ve iktidar ayrımını merkeze almakta; toplumsal sözleşme kuramları, anarşist düşünce, liberal, Marksist ve feminist yaklaşımlar ile sosyolojik analizleri karşılaştırmalı olarak tartışmaktadır. Bu çerçeve, Kuveykır otorite anlayışını tek bir ideolojik kategoriye indirgemekten kaçınarak modern toplumsal düşüncenin temel tartışmalarıyla ilişkilendirmektedir.

Tarihsel boyutta çalışma, erken modern İngiltere bağlamını, George Fox'un ruhsal liderliğini, 18.-19. yüzyıl bölünmelerini ve çağdaş Kuveykırılığın farklı coğrafyalardaki tezahürlerini kapsamaktadır. Bu arka plan, otoriteye yönelik eleştirel tutumların belirli tarihsel ve siyasal koşulların ürünü olduğunu göstermekte; özellikle İbadet Toplantıları'ndaki karar alma süreçleri, bu anlayışın pratikte nasıl işlediğini aydınlatmaktadır.

Çalışmanın özgün katkılarından biri, dinî otoriteyi "İçsel Işık" ve "sürekli vahiy" kavramları etrafında ele almasıdır. Kurumsal Hristiyanlıkta öncelikli olan kutsal metin, ruhban sınıfı ve kilise hiyerarşisi Kuveykırılarda ikincil konuma indirgenmekte; bunun yerine bireysel ve kolektif deneyim dinî bilginin ve otoritenin asli kaynağı olarak kabul edilmektedir. Bu yaklaşım, dinî otoritenin epistemolojik temellerini sorgulayarak felsefi bir değerlendirmeye imkân tanımaktadır.

Ailede otorite ve toplumsal cinsiyet analizi, çalışmanın sosyolojik yönünü güçlendirmektedir. Kadın vaizliği, manevi eşitlik, aile rolleri ve çocukluk anlayışları, patriyarkal yapılara alternatif sunmakta; çalışma, bu pratiği erken eşitlikçi toplumsal düzen arayışı olarak değerlendirerek feminist teoriyle ilişkilendirmektedir.

Son bölümde siyasal ve sosyal hayatta otorite ilişkisi incelenmektedir. Siyasal otoriteye mesafe, meşrûiyet eleştirisi, barış tanıklığı, pasifizm, sivil itaatsizlik ve gönüllülük faaliyetleri, Kuveykırılığın etik temelli bir kamusal katılım modeli geliştirdiklerini göstermektedir. Bu model, otoriteyi tümüyle reddetmek yerine ahlaki sorumluluk ve kolektif karar alma çerçevesinde yeniden tanımlamaktadır.

Metodolojik olarak bu çalışmada nitel araştırma yaklaşımı benimsenmiş; tarihsel belge analizi, metin çözümlemesi ve karşılaştırmalı kuramsal değerlendirmeler birlikte kullanılmıştır. Birincil ve ikincil kaynaklara dayalı literatür taraması, Kuveykır metinlerini ilgili çerçeveler içinde analiz ederek çalışmaya eleştirel bir derinlik kazandırmıştır.

Sonuç olarak çalışma, otorite kavramını disiplinler arası bir bağlamda yeniden düşünmeye katkı sunmayı amaçlamış; Kuveykır örneği üzerinden otoritenin baskıcı ve hiyerarşik olmak zorunda olmadığını, eşitlikçi ve katılımcı biçimlerde inşa edilebileceğini göstermeye çalışmıştır. Bu yönüyle hem Kuveykırılık literatürüne hem de otorite tartışmalarına özgün bir katkı sunma iddiasındadır.

Çalışmanın sonunda yer alan *Kuveykırlara Özgü Açıklayıcı Kavramlar Sözlüğü*, *Kuveykırılıkla İlgili Zaman Çizelgesi*, *Tablo ve Resimler* tezin kuramsal ve tarihsel çerçevesinin daha iyi anlaşılmasına katkı sağlamak amacıyla hazırlanmıştır. Kuveykır geleneği özgün bir kavramsal dil üretmiş; *İçsel Işık*, *İbadet Toplantısı*, *Tanıklık*, *devam eden vahiy ve sabit fiyat* gibi kavramlar, otorite anlayışının, etik duruşunun ve sosyal pratiklerinin taşıyıcı unsurlarıdır. Bu çerçevede zaman çizelgesi, yalnızca kronolojik bir sıralama sunmakla kalmayıp, aynı zamanda Kuveykır düşüncesinin tarihsel gelişim seyrini görünür kılan tamamlayıcı bir unsur olarak tasarlanmıştır.

Bu çalışmanın ortaya çıkış sürecinde, her aşamada sağladığı akademik rehberlik, yapıcı eleştiriler ve teşvik edici katkıları sebebiyle tez danışmanım Prof. Dr. Fuat Aydın'a ve çalışmanın kuramsal ve metodolojik çerçevesinin olgunlaşmasında sunduğu katkılarından dolayı Prof. Dr. Fahri Çakır'a şükranlarımı sunuyorum. Ayrıca akademik yolculuğum boyunca desteği ve anlayışıyla her zaman yanımda olan eşime ve çeşitli aşamalarda destek veren dostlarıma teşekkür ederim.

Mustafa ÖZBAŞ

24/03/2026

KISALTMALAR

a.	: articulus (madde)
AB	: Avrupa Birliđi
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AFSC	: American Friends Service Committee (Amerikan Dostlar Hizmet Komitesi)
akt.	: aktaran
bk.	: bakınız
BM	: Birleşmiş Milletler
bs.	: basım
CFSC	: Canadian Friends Service Committee (Kanada Dostlar Hizmet Komitesi)
çev.	: çeviren
ed.	: editör/ler
FAU	: Friends Ambulance Unit (Dostlar Ambulans Birimi)
FCNL	: Friends Committee on National Legislation (Ulusal Yasama Üzerine Dostlar Komitesi)
FOR	: Fellowship of Reconciliation (Uzlaşma Derneđi)
FQA	: The Fellowship of Quakers in the Arts (Kuveykır Sanatçılar Birliđi)
FSU	: Friends Service Units (Dostlar Hizmet Birimleri)
NYYM	: New York Yıllık Toplantısı
QUF	: Quaker Universalist Fellowship (Kuveykır Evrenselci Kardeşliği)
QUNO	: Quaker United Nations Office (Birleşmiş Milletler Kuveykır Ofisi)
QVS	: Quaker Voluntary Service (Kuveykır Gönüllü Hizmeti)
ö.	: Ölüm tarihi
PYM	: Philadelphia Yearly Meeting (Philadelphia Yıllık Toplantısı)

q.	: quaestio (soru)
ss.	: sayfalar
sy.	: sayı
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
ts.	: tarihsiz
UK	: United Kingdom (Birleşik Krallık)
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve diğerleri

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Otorite/İktidar Anlayışları Karşılaştırması	60
Tablo 2: Otorite ve İktidar Kuramları Çerçevesinde Kuveykırlığın Karşılaştırmalı Konumu	61
Tablo 3: Dinî Grupların Genel Soyağacı	89
Tablo 4: Protestan Geleneklerin Soyağacı ve Kuveykırların Konumu	89
Tablo 5: Dinî Otoritenin Tipolojik ve Boyutsal Analizi: Weber, Wach ve Smart Yaklaşımlarının Karşılaştırmalı Entegrasyonu	90
Tablo 6: Weber ve Wach Tipolojisi Bağlamında, Yahudilik, Ortodoksluk, Katoliklik, Protestanlık ve Kuveykırlık Dinî Otorite Tiplerinin Karşılaştırmalı Dağılımı	91
Tablo 7: Weber-Wach-Smart Entegre Dinî Otorite Tipolojisi Çerçevesinde Kuveykırlığın Konumlandırılması	92

RESİM LİSTESİ

Resim 1: Elizabeth Fry'ın £5'luk Banknot Üzerindeki Portresi	163
Resim 2: Kuveykır Lider James Nayler'e İşkence Gravürü	209
Resim 3: William Penn'in Kızılderililerle Yaptığı Antlaşma: Temsili Resim	210
Resim 4: Ramallah Friends School: Ramallah Kuveykır Okulu	211